

Ruumiin representaatio ja nyky-yhteiskunnan ruumisnormit
Suzanne Collinsin nuortenromaani Nälkäpelissä ja sen
filmatisoinnissa

Anna Forssell

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Humanistinen tiedekunta

Musiikin, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2018

Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttari

Opponentti: Emma Hietaoja

Sisällys

1 JOHDANTO.....	3
2 TEOREETTISET VIITEKEHYKSET.....	6
2.1 Identiteettityö nuoren kehitystehtävänä	6
2.2 Kulttuuriset mallit ruumisnormien luojana	8
3 ANALYYSI	12
3.1 Ruumiin representaatio ja kulttuuriset ruumisnormit.....	12
3.2 Muita varten kaunistautuminen	16
4 PÄÄTÄNTÖ	21
LÄHTEET.....	24

1 JOHDANTO

Tutkin kandidaatintutkielmassani sitä, miten kirjan lukeminen elokuvan katsomisen jälkeen tukee nuoren identiteetin kehittymistä, ja voiko kirjan lukeminen elokuvan katsomisen jälkeen rikkoa elokuvasta mahdollisesti muodostuneita ulkonäköpaineita. Tutkimuskysymykset auttavat tutkimusongelman selvittämisessä. Miten nuoren identiteetti kehittyy? Toimiiko lukeminen vaikuttavana tekijänä identiteettityössä? Miten kirjan ja elokuvan ruumiinrepresentaatiot eroavat toisistaan? Mistä ulkonäköpaineet syntyvät? Luoko kirjojen lukeminen ulkonäköpaineita? Vastausta näihin kysymyksiin etsin Suzanne Collinsin Nälkäpeli -trilogian ensimmäisen osan kautta.

Tulevana äidinkielen ja kirjallisuuden opettajana itseäni kiinnostaa yleisesti yhteiskunnassa esillä olleet keskustelut nuorten lukutaidon heikkenemisestä ja lukuinnon kasvattamisesta. Mitä nuoret lukevat ja miksi? Lisäksi paljon pinnalla olleet keskustelut ulkonäköpaineista ja modernin maailman vaikutuksesta siihen kiinnostavat. Sosiaalinen media on jokaisen nuoren arkipäivää ja Steelin (2005, 235) mukaan vapaa-ajanviettotapana elokuvien merkitys on kasvanut televisionkatselun suosion myötä. Monesti nuoret katsovatkin ensin elokuvan ja lukevat mahdollisesti vasta sen jälkeen kirjan. Tästä syntyi idea tutkia kirjan lukemisen hyötyjä elokuvan katsomisen jälkeen. Kun kuva henkilöhahmosta on jo luotu visuaalisesti elokuvan kautta, saako sitä muutettua tai sen luomia ulkonäköpaineita rikottua jälkeinpäin elokuvasta vastaavan kirja lukemalla?

Nuoren minäkuva määrittävät keskeisesti ikätovereiden hyväksyntä ja muiden ihmisten mielipiteet muun muassa ulkonäöstä (Nurmi ym. 2006, 143). Tutkielmani tuo uuden näkökulman lukemisen hyötyihin itsensä etsimisessä, kun tarkastelussa on elokuvan jälkeen kirjan lukeminen. Tutkielmani aihetta on tärkeä tutkia, sillä aihealueina ulkonäköpaineet ja identiteettityö ovat paljon julkisessa keskustelussa pinnalla ja niillä on vahva vaikutus myös nuoren henkiseen hyvinvointiin. Mahdollisesti tutkielmani tulosten myötä voidaan lisätä nuorten lukuintoa. Aiemmissa tutkimuksissa on toki tutkittu paljonkin lukemisen hyötyjä ja lukemisen vaikutusta identiteettityössä, mutta tutkielmassani uutena näkökulmana on nimenomaan kirjan lukeminen elokuvan jälkeen.

Tutkielmassani teoreettisena viitekehystenä toimii nuoren identiteetti ja identiteettityö kehityspsykologian kautta, joka antaa pohjan tarkastella nuoren lukijan ja kirjan välisen vuoropuhelun tarkastelua identiteetin muotoutumisessa. Koska identiteettityö tapahtuu psyykkisten, sosiaalisten ja fyysisten ominaisuuksien kautta, se liittyy myös läheisesti ihmisten arvojen ja sitä myöten kulttuuristen mallien tutkimiseen (Aro 1999, 178), mikä onkin oman

tutkielmani kannalta hyödyllistä. Tutkielmani näkökulma on kulttuurinen tarkastellessani sitä, kuinka nyky-yhteiskunnassa kulttuuriset mallit ja ruumisnormit syntyvät, ja kuinka ne vaikuttavat yksilöiden identiteetin kehittymiseen ja ulkonäköpaineiden syntymiseen. Kuljetan myös tutkielmani läpi lukemisen merkitystä, vaikka en siitä omaa erillistä teoriaosiota kirjoita. Pääpainona lukemisen merkityksessä on lukijan ja teoksen vuoropuhelu. Lukemisen merkitys tukee erityisesti analyysiosiossa tutkielmani tavoitteita lukemisen hyödystä, kun vertailen elokuvan ja kirjan tapaa esittää asioita. Keskeisinä käsitteinä ovat identiteettityö sekä ruumisnormi, joita määrittelen luvussa 2 Teoreettiset viitekehykset.

Aineistoksi halusin valita nimenomaan sellaisen nuorenkirjan, jota tiedän nuorten lukevan, mutta joka ei tarkoituksellisesti teemanaan käsittele ulkonäköseikkoja. Tutkimusaineistonani on Suzanne Collinsin nuortentrilogian ensimmäinen osa *Nälkäpeli* (=NP, 2008) sekä tästä tuotettu filmatisointi *Nälkäpeli* (*The Hunger Games*, USA 2012). Jatkossa viitatessani elokuvaan käytän lyhennettä THG, erottaakseni sen kirjasta. Lisäksi silmäilen trilogian muita osia, vaikken niitä suurennuslasin alle ota tarkasteluun.

Koska tyttöjen ulkonäkö, pukeutuminen ja olemus ovat olleet erityisesti tarkkailun kohteena (Oinas 2011, 305), ja nuoriso erinomaisena lähtökohtana modernin ruumiillisuuden tarkastelussa (Jokinen 1989, 103–104), tarkastelen itsekin teoksessa nimenomaan nuorta 16 vuotiasta Katnissia. Lisäksi suomalaisten naiskauneusihanteiden seurattessa yleisiä länsimaalaisia kauneusihanteita (Harjunen & Kyrölä 2007a, 22) ja teoksen ollessa alkuperäisesti kirjoitettu ja myöhemmin tuotettu länsimaisessa kontekstissa, keskityn tutkielmassani länsimaisiin kauneusihanteisiin.

Tulkitsen sekä kirjan että elokuvan merkityksiä ja analysoin niitä tulkintojeni pohjalta, joten metodina tässä tutkielmassa toimii aineistoni lähiluku. Laadullisella tutkimuksella pyrin ymmärtämään aineistoni merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Tarkastelen analyysissäni sitä, kuinka aineistoissani representoidaan 16 vuotiaan tytön ruumis päähenkilö Katnissin kautta. Ruumiinrepresentaation myötä pystyn muodostamaan käsityksen siitä, miten ruumista on kuvattu kirjassa verrattuna elokuvaan, ja kuinka ruumiinrepresentaatiot ovat kytköksissä nyky-yhteiskunnan kulttuurisiin ruumisnormeihin. Lisäksi tarkastelen Katnissin suhtautumista syömiseen ja sitä myöten ruokaan, joka on yksi keskeisistä osa-alueista keskusteltaessa ruumiin koosta. Nostan esille myös teoksen kohtauksia, joissa Katnissia valmistellaan julkisia tilaisuuksia varten. Miksi muita varten kaunistaudutaan?

Hypoteesinani on, että elokuva luo kirjaan verrattuna enemmän ulkonäköpaineita. Uskon, että kirjojen lukeminen ei luo ulkonäköpaineita vaan pikemminkin murtaa vääristyneitä kauneusihanteita, tukien näin nuoren terveen identiteetin muotoutumista. Uskon, että nyky-

yhteiskunnan kauneusihanteena muun muassa hoikkuusnormi luo ulkonäköpaineita, sillä haluamme identifioitua kulttuuristen ruumisnormien mukaisesti. Lukiessamme pystymme kuitenkin käsittelemään itseämme ja ympäröivää maailmaamme mielikuvituksemme kautta ilman valmiita visuaalisia esityksiä. Etäisenä hypoteesina on tutkielmani tavoite lisätä lukemisen merkitystä ja sitä myöten sen hyötyjä.

Kirjoja lukiessa oma mielikuviutus ei luo ulkonäköpaineita samalla tavoin kuin valmiiksi saatu visuaalinen ärsyke, jota joku toinen pitää ihanteellisena. Vaikka kirjoissa saatetaan kuvilla tarkasti henkilöhahmojen ulkonäköä, niiden muotoutuminen visuaaliseksi tapahtuu lukijan omassa päässä. Kirjassa kuvatun ”hoikan” tytön voi jokainen lukija kokea eri tavalla. Mahdollisesti kirjassa ei ole edes mainittuna, minkä kokoisia henkilöhahmot ovat, mutta elokuvassa tuottajat valitsevat näyttelijät omien näkemystensä mukaan. Usein tämä tarkoittaa hoikan näyttelijävalinnan kohdalla hyvinkin laihaa ja näin vahvistaa yhteiskunnallisia ruumisnormeja sekä luo katsojalle ulkonäköpaineita. Omista kokemuksistani olen havainnut, että elokuvan katsominen ja sen luomat mielikuvat koko tarinasta voivat rikkoutua, vaikka kirjan lukisi vasta elokuvan katsomisen jälkeen. Miksei näin voisi tapahtua myös ulkonäön suhteen?

Steel (2005, 239) esittää Kangasniemen (1994) ajatuksen siitä, että vaikka elokuvan tulkintaan vaikuttavat katsojan henkilökohtaiset kokemukset, katsojat voivat silti tehdä yhdenmukaisia tulkintoja johtuen samanlaisista sosiaalikulttuurisista taustoista. Elokuvan tulkitseminen voidaan näin ollen nähdä kollektiivisempänä kuin kirja, mikä voi olla osasyynä siihen, miksi kirjoista syntyy epätodennäköisemmin ulkonäköpaineita kuin elokuvasta. Kun kirjan kokeminen ja tulkitseminen lukuhetkessä on yksityisempää kuin elokuvaa katsoessa, ei kirjan tulkintaan vaikuta niin vahvasti kulttuuriset mallit. Kirjassa kokija uppoutuu fiktiiviseen maailmaan mielikuvituksensa avulla, jolloin lukija luo itse kuvat ja äänet toisin kuin elokuvassa, jossa kokija uppoutuu teokseen mukaan suoraan auditiivisten ja visuaalisten havaintojen myötä (Hutcheon 2006, 23; 2008, 22).

Lukijan ja kirjan välinen vuoropuhelu tukee yksilön itsensä tutkiskelua, sillä tällöin yksilö pohtii mielessään kirjassa esille nousseita ajatuksia. Tältä näkökannalta lukeminen tukee nuoren identiteettityötä. Kirjan kanssa käyty keskustelu on paljon monitasoisempaa kuin elokuvan. Kirjan voi lukea yhdeltä istumalta, pysähtyä välissä, hypätä jonkin kohdan yli tai palata jo luettuun toisin kuin elokuvan kanssa, jossa näin ei voi toimia vaan on armottomasti mentävä tarinassa eteenpäin pysähtymättä (Hutcheon 2006, 23). Elokuva ei siis anna itsensä tutkimiselle vaadittavaa aikaa toisin kuin kirja, jossa aika ei määritä ajattelun tahtia.

2 TEOREETTISET VIITEKEHYKSET

Teoreettisena viitekehysenä toimii identiteetin ja identiteettityön merkitys kehityspsykologian kautta. Pysin esittelemään identiteetin ja identiteettityön käsitteet yleisesti, jonka jälkeen keskityn nuoren identiteetin kehitykseen nuoruuden kehitystehtävänä. Koska tutkielmani pääkohtana on ulkonäköpaineet, otan erityistarkasteluun ruumiillisuuden osan identiteettityössä sekä modernin maailman vaikutuksen kulttuurimme muokkaajana. Miten maailman modernisoituminen on muuttanut nuorten identiteettityötä?

Toisena teoreettisena viitekehysenä toimii kulttuuritutkimus. Avaan kulttuuristen mallien käsitettä sekä kulttuuri-identiteettiä nyky-yhteiskunnan raameissa. Nostan esille myös kulttuuri mallien luomat ruuminormit sekä sen millaisia ovat nyky-yhteiskunnassamme vallitsevat kauneusihanteet ja niiden luomat ulkonäköpaineet.

2.1 Identiteettityö nuoren kehitystehtävänä

Käsite identiteetti tarkoittaa yksilön tietoutta itsestään ja vastaa kysymykseen, kuka minä olen. Aro (1999) kokoaa hyvin Robbinsin (1973) ja Mannisen (1977) ajatuksia identiteetin eri osa-alueista. Itseidentiteetti on yksilön näkemys itsestään sellaisena kuin hän itse näkee itsensä. Persoonallinen identiteetti puolestaan sisältää yksilön ajatuksia siitä, mikä erottaa hänet muista eli mikä tekee hänestä ainutlaatuisen ja erilaisen verrattuna muihin. Julkinen ja sosiaalinen identiteetti syntyvät yhteistyössä muiden kanssa julkisen identiteetin ilmentäessä sitä, miten muut meidät näkevät, ja sosiaalisen identiteetin puolestaan sitä, kuinka itse koemme muiden näkevän meidät. (Aro 1999, 178.) Yksilöllä ei ole siis sinällään vain yhtä identiteettiä, jota muovata vaan yksilön kokonaisvaltainen identiteetti muotoutuu tämän omien ajatustensa lisäksi yhteistyössä muiden kanssa.

Tämä jatkuva eri identiteettien etsiminen ja rakentaminen sitovat niin sanotut jakautuneen minuutemme eri puolet yhdeksi kokonaisuudeksi aikaa myöten myös tiedostamattomissa prosesseissa. Identiteettityö eli identiteetin työstäminen onkin epätäydellistä ja niin sanotusti ainaisessa prosessissa, sillä erilaiset elämäntilanteet muokkaavat kokemuksiamme itsestämme sekä muista, jolloin myös identiteettimme muovautuu. (Hall 1999, 39.) Identiteettityössä käymme alituista kamppailua samana pysymisen ja muuttumisen eli minuuden kehittämisen välillä. Tämän lisäksi yksilö tasapainottelee identiteettiään rakentaessaan toisaalta vahvasta tunteesta kuulua johonkin, mutta myös erottua joukosta ja olla erilainen kuin muut. (Fornäs 1998, 279; Vuorinen 1997, 208–209; Aro 1999, 178, 186.)

Eriyisesti nuoret liittävät itsensä erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin ja kulttuurisiin rakenteisiin identiteettikertomustensa avulla (Nurmi ym. 2006, 143). Aiemmin mainitsemiäni identiteetin osa-alueiden lisäksi voidaan nostaa esille kulttuurinen identiteetti, jonka kautta sisäinen ja julkiset identiteetit aina muotoutuvan, sillä kansalliset kulttuurit antavat merkityksiä kansakunnasta, johon voimme identifioitua (Fornäs 1998, 278; Hall 1999, 47). Koemme itsemme vääränlaisiksi henkisesti tai fyysisesti, jos kulttuurinen identiteetti, johon haluamme identifioitua ei vastaakaan valmiita ominaisuuksiamme?

Kehityopsykologiassa aikuisiän jälkeen nuoruus on pisin kehitysvaihe (Vuorinen 1997, 201). Nuoruusiän kehitysvaiheet kattavat ikävuodet 10–20/22, joiden aikana identiteettityö on välttämätöntä ja oman minän pohtiminen keskeisenä osana nuoren identiteetin muodostumisessa (Vuorinen 1997, 201; Nurmi ym. 2006, 136; Jokinen 1989, 116). Nuoren kehitystä määrittävät fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehitys, sosiaalisen kentän laajentuminen ja sosiaaliskulttuurisen ympäristön muutokset. Nuoruusiän kokoavaksi kehitystehtäväksi voitaisiinkin näiden kokonaisuuksien kautta sanoa olevan identiteetin muodostaminen (Vuorinen 1997, 208; Nurmi ym. 2006, 126).

Nuoruusikä käynnistyy, kun puberteetin fyysiset muutokset tulevat näkyviin, ja tätä myöten nuoren on aloitettava niin sanotusti mielen uudelleen järjestäminen, kun ruumiilliset muutokset vaativat psyykkistä sopeutumista (Vuorinen 1997, 203, 206). Nuoren pohdiskelu ”Miltä minän näytän?” alkaa siis heti fyysisten muutosten tullessa näkyviin, sillä kehon muuttuminen hämmentää nuorta (Vuorinen 1997, 203). Oinaan (1998; 2011, 307) tutkimuksessa aikakauslehtien kysy lääkäriltä -palstojen vastauksista käy ilmi, että etenkin tytöillä on tarve kuulla olevansa normaaleja viralliselta taholta. Näin ollen erityisesti nuori alkaa etsiä tukea normaaliuuteensa ystävien ja yhteiskunnan kautta, jolloin myös mahdolliset ulkonäköpaineet alkavat muodostua.

Nuoren ruumiillisuudella ja sitä myöten ulkonäöllä on suuri merkitys nuoren identiteettityöhön, sillä kaikki lähtee liikkeelle fyysisten ominaisuuksien ja muutosten pohtimisella. Koska ihmisen ruumis on elämässä suhteellisen jatkuvasti pysyvä asia, sen kautta etsitään identiteetille pysyvää perustaa verrattuna sellaisiin identiteetin pohjana oleville arvostuksiin, jotka voivat muuttua koko ajan (Puolimatka 2004, 207). Erilaiset kokeilut elämän eri osa-alueilla tarjoavat aineksia jäsentymässä olevalle identiteetille (Vuorinen 1997, 218), ja siinä missä ruumiillisuus onkin stabiili, se on myös Jokisen (1989, 118, 136) mukaan mitä parhaimpia identiteetin testauspaikkoja ja tärkeä kenttä identiteetin muovaamiselle, sillä ruumis on keskeinen, mutta sopivan marginaalinen alue kokeiluille. Ruumista on helppo muotoilla esimerkiksi koon puolesta laihduttamalla tai lihaksia rakentamalla: hiuksia kasvattamalla,

korvia rei'ittämällä ja meikkaamisella sekä vaatteilla vartaloa peittämällä tai paljastamalla voidaan vaikuttaa muihin ulkonäöllisiin seikkoihin (Jokinen 1989, 136). Ruumiillisuudelle annetaan paljon painoa, koska sen kautta on helppo peilata omaa ruumistaan ja suhteuttaa sitä ulkoisiin objekteihin (Jokinen 1989, 118) ja sen puolesta ruumiillisuuden kautta ulkonäkö on yksi nuoren sekä heikoista että vahvoista kohdista, joihin vaikuttavat suuresti kulttuuriset mallit.

Jokinen (1989) puhuu artikkelissaan Ziehen käsitteestä eroosiokriisi, joka tarkoittaa sitä, ettei tieto välity enää sukupolvelta toiselle, jolloin perinteiset traditiot, kuten esimerkiksi naisen malli, eivät siirry vanhemmalta lapselle. Koska 1970-luvun ja sen jälkeen syntyneet nuoret eivät enää identifioitu vanhempiansa suhteellisen pysyvien identiteettimallien mukaan, on heidän rakennettava oma identiteettinsä itse (Jokinen 1989, 112, 135–136). Nuoren identiteetin rakentaminen vaatii entistä enemmän työtä kuin enne eroosiokriisiä, ja onkin perusteltua puhua uudesta nuoruudesta (Jokinen 1989, 109, 136).

Perinteisesti vanhemmat ovat siis olleet lapsiensa identifikaatio-objekteja ja niin sanottuja auktoriteettirooleja, mutta modernisoituneessa maailmassa nuorten auktoriteettiroolivaihtoehdot ovat vanhempien lisäksi levittyneet ja etenkin kulttuuriteollisuuden idolituotanto on ottanut vastatakseen sosialisatiosta (Jokinen 1989, 109, 116). Nuoren tietoisuus omasta ruumiistaan kasvaa hänen seurattessa modernia kulttuuria, jossa ruumiillisuuden kokeminen on aiempaa sidotumpaa kulttuuriteollisuuteen (Jokinen 1989, 118, 137–138). Modernissa kulttuurissa mediavälitteinen ruumiillisuus ajaa nuoret kantamaan mielessään mediapakettia itsestään, ja siksi heidän on helppoa verrata omaa ruumistaan kulttuuriteollisuuden ja muihin julkisuuden tarjoamiin nuorisokuvaan. Toisaalta tämä uuden kokeminen ja etsiminen myös rasittavat nuoren identifioitumista ja muun muassa lihavuus ja laihuus käsitteparina ovat tunteita herättäviä tekijä modernissa kulttuurissa. (Jokinen 1989, 114–115, 120, 142.)

2.2 Kulttuuriset mallit ruumisnormien luoja

Fornäs (1998, 11) selittää teoksessaan *Kulttuuriteoria* kulttuurin olevan yksilöiden kommunikatiivista prosessia, jossa muovaamme ja luomme uudelleen itseämme, toinen toisiamme ja maailmojamme. Siten kulttuuriteoria on läheisesti yhteyksissä myös yksilöiden identiteetin luomisessa ja toisaalta yksilöiden identiteetit luovat kulttuuria. Kulttuuri on prosessina aina liikkeessä ja kehittymässä kuten identiteetti, mutta laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Yksilöt eivät siis vain mukaudu olemassa oleviin kehyksiin, sääntöihin ja koodeihin (Fornäs 1998, 11).

Käsitteenä kulttuurinen malli on lähellä perinnettä ja tarkoittaa tajunnan skeemaa, jonka yksilöt enemmän tai vähemmän pienissä ja isoissa sosiaalisissa ryhmissä jakavat. Skeema on eräänlainen yksilöiden yhteisesti jakama stereotypia tai roolirepertuaari, joka on kulttuurisidonnainen ja jota siirrämme kulttuurissamme eteenpäin toisinaan sitä muunnellen. (D'Andrade 1987, 112, 113; Österlund 2011, 225; Hukkila & Nisula 1991, 216.) Österlund (2011, 225) esittää, että erilaisten skeemojen kautta voidaan kritisoida ja problematisoida vallitsevia ideologeja, asenteita ja käytänteitä sen lisäksi, että skeemat voivat toimia yhdessä.

Moderni maailma on mahdollistanut sen, että kulttuuria voidaan luoda muutoinkin kuin kasvokkain kommunikoiden toisen ihmisen kanssa. Globaalin mediakulttuurin ansiosta erilaiset kulttuuriset mallit ovat levinneet pitkienkin matkojen päähän. Ihmisten on mahdollista jakaa kulttuuria ja näin luoda yhteisiä identiteettejä samojen viestien ja kuvien yleisönä mediassa (Nikunen 2008, 189–190). Fornäs (1998, 174) toteaa median olevan viestintä- sekä kulttuuriteknologiaa, jonkinlaisen ihmisen rakentaman kojeen välityksellä, mikä korvaa kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen. Erityisesti nuorten keskuudessa on suosittua fanikulttuuri. Median kautta yhteistä kiinnostuksen kohdetta fanittavat voivat luoda sosiaalisia suhteita muihin faneihin kansainvälisille vesille saakka (Nikunen 2008, 185). Yhteisiä kulttuuri-identiteettejä on siis helppo jakaa yhä suurempien sosiaalisten ryhmien kesken. Etenkin suurin osa nuorisosta maailmanlaajuisesti elää kansainvälisen nuorisokulttuurin piirissä (Nurmi ym. 2006, 158).

Modernissa kulttuurissa on laajasti jaettu yhteinen käsitys muun muassa länsimaisen kulttuurin ruumis- ja ulkonäkönormeista. Ruumisnormit ovat skeemoja siitä, millaista ruumista pidetään terveenä, normaalina, kauniina tai toimivana ja käsitykset niistä vaihtelevat kulttuurista ja ajasta toiseen (Harjunen & Kyrölä 2007a, 22). Kuten identiteetin rakentumisessa myös kulttuurissa ruumiillisuudella on suuri rooli. Näemme yksilöinä ruumiillisuuden yhteiskunnallisten normatiivisten merkitysjärjestelmien ja puhetaiposten kautta, jotka rajoittavat ja tuottavat oikean ihanteen (Oinas 2011, 317). Oinas (2011, 306) ottaa esimerkiksi nuoren ruumiillisuuden sosiaalisuudesta: 10-vuotiaan tytön puberteetin myötä kasvaneet rinnat herättävät hänen itsensä lisäksi myös hänen ympäristössään ajatuksia ja tunteita, jotka on ladattu kulttuurisilla merkityksillä. Jos tyttö identifioituu yhteiskunnallisesti jaetun kulttuurisen merkitysmaailman sisällä, niin kuinka paljon ja miltä osin tyttö itse vaikuttaa käsityksiinsä? (Oinas 2011, 306, 308). Modernissa maailmassa tärkeänä symbolina onkin ruumiillisuus, joka merkitsee myös nuorille erityisen paljon. Jo nuorille merkitsee se, että vartalo on sopusuhtainen ja lihaksikas, mitä on hyvä esitellä uimarannalla. (Jokinen 1989, 102.)

Millaiset ulkonäkönormit tämänhetkinen länsimaalainen kulttuuri ihmisille asettaa? Mikä tekee ihmisestä viehättävän ovat lähtöisin siitä, mitkä ovat nykypäivän kauneusihanteet.

Länsimaisessa kulttuurissa vallitsee tällä hetkellä hoikka ruuminormi. Yleisesti hyväksyttävälle ruumiille annetaan lukuisia kulttuurisia ja sosiaalisia normeja ja erityisesti naisilla ”oikeanlaiseen” feminiinisyyteen liitetään hoikkuus (Harjunen 2007, 210). Koska ruuminormit eivät ole objektiivisesti mitattavissa on sitä myöten ihanteet ruumiista vaihdelleet historian saatossa. Historiassa on arvostettu aikanaan niin lihavaa naisvartaloa, poikamaista laihuutta kuin Marilyn Monroen pyöreämuotoista figuuria. Nykyään 1990-luvulta eteenpäin ruumiin paino ja koko ovat erityisesti keskeisiä naisruumiin normeja ja esille on noussut myös kauneusihanne treenatusta fitness-ruumiista. Ruumiin kokonormeihin liittyy siis keskeisesti terveyden lisäksi kysymys kauneusihanteista ja ulkonäöstä. (Harjunen & Kyrölä 2007a, 22.)

Jo itsessään hoikka ruuminormi luo ulkonäköpaineita niin nuorille kuin vanhemmille. Erityisesti länsimaisessa kulttuurissa ilmiöinä syömishäiriöt ja kielteinen suhtautuminen ruokaan ovat tutut (Harjunen & Kyrölä 2007a, 33). Harjusen ja Kyrölän (2007a, 15) mukaan lihavuudella tarkoitetaan sosiaalis-kulttuuristen normien ylittävään ruumiin kokoon, mikä sinällään on ihmisten subjektiivinen käsitys. Kulttuurinen laihooden ihanne ajaa etenkin tytöt kyseenalaisiin tekoihin, kun heidät opetetaan häpeämään ruumiillisuuttaan toisaalta sen takia, että ruumis on vääränlainen ruuminormien puitteissa ja toisaalta sen takia, että ruumiillisuus on ylipäättään ongelmallinen osatekijä länsimaisessa kulttuurissa. (Oinas 2011, 317). Jo nuorista alkaen ihmiset laihduttavat ja kokeilevat erilaisia terveystuokavaliioita tai dieettejä lisäten liikuntaa ja näin kontrolloiden painoaan (Jokinen 1989, 102).

”Median visualisointi sekä kulutus-kulttuuri ovat tehneet ruumiista enenevässä määrin katseen ja muokkauksen kohteen – ja tuotteen. Laajassa mielessä voidaan puhua koko nykykulttuurin ruumiskeskeisyydestä.” (Karkulehto & Leppihalme 2003, 8.) Ihmiset niin sanotusti ”brändäävät” itseään kulttuuristen mallien ja ruuminormien raameissa. Tarkoituksena elämän laatua kohentavat mediassa pyörivät muodonmuutokset ja muuttumisleikit vaikuttavat käsityksiimme siitä, miten meidän pitäisi muuttaa ruumistamme ja itseämme (Kyrölä 2007, 165; Pajala 2007, 83). Monissa televisiosarjoissa uusi elämä alkaa perusteellisella ulkonäöllisellä muodonmuutoksella treenaamisen, plastiikkakirurgian sekä hiusmuotoilijoiden ja meikkaajien avulla. Konseptit esittävät muutoksen häviäjistä menestyjäksi ja näin tullaan rakentaneeksi kulttuurisesti hyväksyttäviä normeja elää, jolloin muodonmuutoksiin valikoidut ihmiset, määritellään kulttuurisista normeista poikkeaviksi. (Pajala 2007, 83.)

Käsitteellä laihdutuspuhe viitataan laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoon, jossa käydään jatkuvaa keskustelua laihdutuksesta ja vartalon jatkuvasta muokkaamisen tarpeesta (Harjunen & Kyrölä 2007b, 306). Laihdutuspuhe näkyy kaikkialla yhteiskunnan eri osa-alueilla ja on osa jokapäiväistä mediamaisemaamme niin, että koostaan riippumatta jokainen joutuu lopulta pohtimaan omaa identiteettiään suhteessa ruumiinsa kokoa koskeviin kulttuurisiin normeihin (Harjunen & Kyrölä 2007b, 306; Kyrölä 2007, 161; Pajala 2007, 84). Ruumisnormit ja niistä syntyvät ulkonäköpaineet vaikuttavat identiteettiimme ja minäkuvaan tietoisesti ja tiedostamatta.

3 ANALYYSI

Analyysini aineistona on Suzanne Collinsin Nälkäpeli-trilogian ensimmäinen osa *Nälkäpeli* (2008) ja sen pohjalta tehty elokuva *The Hunger Games* (2012). *Nälkäpeli* sijoittuu Pohjois-Amerikan raunioille lähitulevaisuuteen. Joka vuosi 12 eri vyöhykkeeltä valitaan teini-ikäinen tyttö ja poika Nälkäpeliin kisaamaan elämästä ja kuolemasta, kunnes yksi kilpailija on jäljellä. Nälkäpeli on ison mittakaavan tosi-tv-ohjelma, joka toimii rangaistuksena Vyöhykkeiden asukkaille vuosien takaisesta kapinasta. *Nälkäpelissä* seurataan 16 vuotiaan Katnissin matkaa köyhältä kotivyöhykkeeltä 12 läpi tv-kulissien itse Nälkäpelin taistelukentälle saakka.

Teoksen teemana on kannanotto eriarvoisuutta ja hallintoa vastaan. Nälkäpeli on viihdettä, jonka voidaan myös katsoa vastaavan nyky-yhteiskuntamme kaltaista viihdemaailmaa ja sosiaalista mediaa. Teoksen Nälkäpelissä nuoret tappavat toisiaan fyysisesti, mutta teoksen ulkopuolella sosiaalisessa mediassa henkisesti. Miten nuoret selviävät nyky-yhteiskunnan kulttuuristen mallien kanssa? Katniss toimii trilogian kaikissa osissa kapinan kasvoina Nälkäpeliä vastaan.

Koska tarkastelen teosta nuorten identiteetin kautta, kiinnitän ruumiinrepresentaatioissa huomioni erityisesti Päähenkilö Katnissiin. ”Kirjat ja media tuottavat representaatioita yleisinä pidetystä identiteetistä” (Hall 1999, 48). Tutkin sitä, miten 16-vuotias nuori naisen alku on representoitu nyky-yhteiskunnassa päähenkilö Katnissin kautta. Lisäksi etsin vastausta siihen, minkälaisia ulkonäköpaineisiin, hoikkaan ruumisnormiin ja syömiseen liittyviä konteksteja löytyy teoksesta, joka ei pääasiassa niitä teemanaan käsittele.

3.1 Ruumiin representaatio ja kulttuuriset ruumisnormit

Katniss kuvataan *Nälkäpelissä* (2008) mustatukkaiseksi ja harmaasilmäiseksi 16 vuotiaaksi tytöksi, jolla on oliivinvärinen iho. Itse hän kuvaa itseään sanoilla ”pienikokoinen” ja ”laiha”, ja yleisestä kuvauksesta saa käsityksen, että Vyöhykkeellä 12 kaikki ovat nälkiintyneitä. ”Useimmat kaivostyöläiset muistuttavat toisiaan” (NP 2008, 13) ja elokuvasta nuorten kokoontuessa Elonkorjuuseen, voi havaita nuorten yhdennäköisyyden. Elokuvassa *The Hunger games* (2012) Katniss kuitenkin kuvataan hyvin toisenlaiseksi. Ensimmäisten minuuttien aikana Katniss juoksee metsässä ja hänestä saa vaikutelman hyväkuntoisen nuorena naisena eikä todellakaan aliravittuna pienikokoisena tyttöinä. Kirjassa Katnissin pituudesta ei puhuta, mutta termi ”pienikokoinen” viittaisi siihen, ettei tämä olisi keskivertoa pidempi, mutta elokuvassa Katnissia verratessa muihin henkilöihämiin huomaa kuitenkin, että tämä on keskivertoa pidempi. Esimerkiksi kirjassa Peetaa kuvataan keskipitkinä (NP 2008, 29), mutta

elokuvassa (16:48) Peetan ja Katnissin seisoessa Elonkorjuu lavalla vierekkäin, Katniss on hieman Peetaa pidempi. Elokuvassa (2012, 52:49) Katnissin ja Caesarin vierekkäin aseteltu haastattelulavalla istuen antaa Katnissta melkein jättimäisen kuvan verrattuna Caesariin.

”Melkein kaikki pojat ja ainakin puolet tytöistä ovat minua isompia, vaikka monet heistä eivät ole saaneet kunnon ravintoa. - - Saatan olla luonnostani pienikokoinen, mutta meillä on aina oltu neuvokkaita, ja olen sen ansiosta voimakas. Seison suorana – olen laiha, mutta minulla on voimaa. Metsästä hankittu liha ja kasvit sekä liikunta, jota olen saanut metsässä kulkiessani, ovat pitäneet huolen siitä, että olen terveempi kuin moni muu tribuutti.” (NP 2008, 89.)

Sitaatista ilmenee Katnissin pienikokoisuus verrattuna muihin tribuutteihin. Elokuvassa (2012, 36:49) kyseisestä sitaattia vastaavassa kohtauksessa Katniss kuitenkin esitetään muita tribuutteja pitempi ja hyväkuntoisemman näköisenä kuin mitä kirjan sitaatti antaa ymmärtää.

Kirjan lähiluvun jälkeen elokuvassa silmiin pisti erityisesti pari kohtausta, joissa Katniss oli kuvattu hyvin vahvaksi ja voimakkaaksi henkilöahmoksi toisin kuin kirjassa oli annettu ymmärtää. Ensimmäisessä tällaisessa kohtauksessa Katniss on menossa ilmatyynyalukselle, joka kuljettaa tämän Nälkäpeliä varten valmistautumaan valmistautumishuoneeseen. Kohtauksessa (2012, 1:01:25) tunnelma on hyvin armeijahenkinen. Katnissilla on maastonvihreät pussihousut ja musta t-paita housujen sisässä. Katniss kävelee kohti ilmatyynyalusta kameran kuvatessa tätä takaapäin alaviistosta, mikä saa Katnissin näyttämään pitkältä ja yleisesti voimakkaalta, sillä itse liitän armeijaan vahvuuden ja hyväkuntoisuuden, jolloin asetelman kokonaiskuva saa Katnissin näyttämään vahvalta sotilaalta.

Kirjassa sekä elokuvassa poikien ruumiit representoidaan tyttöihin verrattuna ”vanteriksi”, kookkaiksi ja lihaksikkaiksi, mikä saa pojat näyttämään tyttöihin verrattuna vahvemmilta. ”Kun tutustuimme, minä [Katniss] olin ruipelo kaksitoistavuotias, mutta Gale näytti jo mieheltä vaikka oli minua vain kaksi vuotta vanhempi. - - Hän on hyvännäköinen, tarpeeksi vahva selvitäkseen kaivostyöstä ja hän osaa metsästä.” (NP 2008, 15.) ”- - tunnen [Katniss] Galen jäntevän ja lihaksikkaan vartalon omaani vasten” (NP 2008, 40). Oinas (2011, 318) selittää artikkelissaan sitä, kuinka mieli nähdään olevan jotakin ylevää ja ruumiillisuuden puolestaan minuudesta jokseenkin irrallista ja alempiarvosta. Hän tuo esille myös huomion, että usein naiseus liitetään ruumiillisuuteen, kun taas maskuliinisuus nähdään järjellisenä ja ylevänä. Sitaatista voidaan huomata, kuinka Katniss väheksyy omaa ”ruipeloa” ruumistaan verrattuna Galeen. Elokuvassa Katnissin ruumis on kuitenkin representoitu samantarvoiseksi ja melkein yhtä vahvaksi kuin poikien. Elokuvassa nyky-yhteiskunnan ruumisnormi treenatusta

ja hyväkuntoisesta vartalosta toteutuu elokuvassa verrattuna sitä kirjaan. Elokuvassa Katniss on esitetty pitkänä, vahvana ja hyväkuntoisena tyttönä, toisin kuin kirjassa, jossa hänet on kuvattu pienikokoisena ja aliravittuna tyttönä verrattuna muihin tribuutteihin.

Tulkitessaan kaunokirjallisen teoksen henkilöhahmojen ulkonäköön liittyviä ominaisuuksia, lukija joutuu täydentämään teoksessa puutteellisesti ilmaistuja kohtia, sillä kirjallinen teos ei pysty kuvaamaan henkilöiden ulkonäköä täydellisesti (Alanko-Kahiluoto 2008, 210). Tämä voi mahdollisesti olla yksi syy siihen, miksi elokuvat tuottavat enemmän ulkonäköpaineita visuaalisella ilmaisullaan. Sanonta ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa” pitää paikkansa kuvatessa henkilöhahmojen fyysisiä ominaisuuksia, mutta entä kun tarkastelussa tulisi huomioida myös henkilöhahmojen sisimpiä ajatuksia ja tunteita?

”Näyttämölle loikkaa Caesar Flickerman, mies joka on juontanut haastattelut yli neljäkymmenen vuoden ajan. On vähän pelottavaa, että hän on pysynyt ulkoisesti lähes muuttumattomana koko sen ajan. - - Capitolissa tehdään leikkauksia, joilla ihmiset saadaan näyttämään nuoremmilta ja laihemmilta. Vyöhykkeellä 12 korkea ikä ja sen mukainen ulkonäkö ovat saavutus, sillä monet kuolevat nuorina. Vanhoja ihmisiä halutaan onnitella pitkäikäisyydestään, heiltä halutaan kysyä hengissä säilymisen salaisuutta. Lihavia kadehditaan, sillä he eivät joudu kituuttamaan samalla tavalla kuin me muut. Mutta täällä on toisin. Ryppyjä ei halua kukaan. Iso maha ei ole menestyksen merkki.” (NP 2008, 116.)

Sitaatista ilmenee hyvin teoksen vallitsevat kauneusihanteet. Ihailtavaa on nuorekkuus ja laihius, jotka myös nyky-yhteiskunnassamme ovat vallalla olevia ruumisnormeja. Elokuvassa (2012, 49:50) näytetään yleiskuvaa capitolilaisista. Tuntuu, että elokuvassa Capitolin asukkaat on kuvattu luonnottoman leikellyiksi ja muokatuiksi verrattuna köyhempien vyöhykkeiden ihmisten kuvakseen. Sitaatista ilmenee Katnissin ajatukset Capitolin kauneusihanteista pelottavina ja tämän ajatuksissa on jopa hieman halveksivaa sävyä. Katniss tekee selväksi sen, ettei ihmisruumiin tulisi pysyä muuttumattomana, ja että se on luonnontonta. Elokuvassa Katnissin ajatuksia ei avata millään lailla, jolloin katsojan omaan harkinnan varaan ja arviointi kykyyn jää se, ovatko Capitolin asukkaat kuinka luonnollisia tai luonnottomia. Nyky-yhteiskunnan ruumisnormeja verratessa teokseen, meikitön ja luonnollinen ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö yksilö olisi käyttänyt esimerkiksi pohjameikkiä tai irtoriipsiä. Nyky-yhteiskunnassammekin käsitykset luonnottomasta luonnolliseen ovat muuttuneet.

Kuten jo luvussa 2 Teoreettiset viitekehykset mainitsin, yhteiskunnassamme vallitsee hoikka ruumisnormi, joka edellä mainitusta sitaatistakin ilmenee. Ihanteena laihius aiheuttaa ulkonäköpaineita ja sitä myöten toimenpiteitä hoikkuuden saavuttamiseksi tai siinä pysymisessä. Jokisen (1991) tutkimuksesta ilmenee, että tyttöjen identiteetin muotoutuminen

keskittyy ruumiiseen ja ulkonäön normaalius verrattuna kulttuurisiin ruuminormeihin on yksi tärkeimmistä identiteetin viitteistä, sillä poikkeaminen ruuminormista säätelee ryhmään kuulumista tai kuulumattomuutta. Modernissa maailmassa yksi eniten syyllisyyttä aiheuttavista tekijöistä onkin liika lihavuus ja naisen ruumiillisuuden ollessa keskiössä, naiset kokevat olevansa tyytymättömämpiä ruumiiseensa kuin miehet (Jokinen 1989, 120; Jokinen 1991, 162). Kuitenkin käsitteenä liika lihavuus riippuu sen määrittelijästä ja käsitteenä normaalipainoinen on vääristynyt.

Bordo ja Bartky ajattelevat nimenomaan laihduttamisen olevan yksi tapa tuottaa ruumiillisuutta ja naiseutta nyky-yhteiskunnassa sekä kulttuurissa (Kyrölä 2007, 167), ja naistenlehdistä löytyykin kuntovinkit ja terveellisen elämäntavan esittelyt (Jokinen 1989, 102). Terveellisiin elämäntapoihin liitetään usein isona osana liikkumisen lisäksi terveellinen ruokavalio. Tuntuu siltä, ettei hoikkuusnormi ja ruoka kuitenkaan sovi tänä päivänä samaan lauseeseen, sillä tavoitteelliseen laihduttamiseen nähdään usein ruoan totaalinen vähentäminen. Tämä voi olla osasyynä jo nuorena alkaviin syömishäiriöihin, joissa syöminen jätetään kokonaan pois tai se ilmenee bulimian kaltaisena ahmimis-oksennusongelmana.

Suzanne Collinsin Nälkäpeli-trilogian toisessa osassa *Nälkäpeli – Vihan liekit* (2009) Katniss ja Peeta joutuvat juhlimaan häitään Capitolissa eikä juhlissa tule olemaan nälästä hätää. Katnissin valmisteluryhmä ihmettelee, miksei tämä enää syö ja heidän kuultuaan Katnissin ja Peetan olevan jo täynnä, tarjoavat näille pienet jalalliset viinilasit täynnä kirkasta nestettä. Pian Katnissille ja Peetalle selviää, että laseissa on nestettä, jonka tarkoituksena on pistää heidät oksentamaan, jotta he näin voisivat syödä lisää. Octavia sanoo: ”Minä olen käynyt jo kahdesti. Kaikkihan niin tekevät, sillä muuten ei juhlissa voi pitää hauskaa!” (Nälkäpeli – Vihan liekit 2009, 79). Katniss pitää ajatusta ruoan oksentamisesta laihana pysymisen ja kuitenkin enemmän syömisen vuoksi vastenmielisenä, mikä kertookin tämän suhdetta ruokaan ja syömiseen hyvin erilaiseksi kuin capitolilaisten.

Kirjassa henkilöahmot syövät, puhuvat, kuvailevat tai ajattelevat ruokaa lähes joka luvussa. Elokvassa ruoan ja syömisen osuus jää kuitenkin huomattavasti vähäisemmälle. Ruokailua kyllä näytetään elokuvassakin, mutta se tuntuu olevan lähinnä sivuroolissa tai rekvisiittana. Elokvasta jää kokonaan pois Katnissin ajatukset ruoan ja syömisen suhteen. Vaikka Katniss kirjassa kuvaillaan laihaaksi, tämän ajatuksista ilmenee, ettei se ole asia, jota hän arvostaa. Katniss ei ajattele omaa kokoaan ulkonäöllisten seikkojen perusteella vaan enemmänkin arvostaa sitä, että toisilla on varaa syödä itsensä kylläisiksi. Elokuva ei pysty tuomaan henkilöahmojen kaikkia ajatuksia julki, ja pohdinkin, onko elokuvassa tarkoituksella

kierretty ulkonäköpaineiden luominen tekemällä ruumiinrepresentaatiot ei-ulkonäköpaineita herättäviksi.

Katnissin ajatuksista käy siis ilmi, että Vyöhykkeellä 12 lihavia kadehditaan, sillä se on merkinä siitä, ettei kyseinen henkilö ole nähnyt nälkää ja ajatuksena tämä onkin sama kuin aiemmin historiassa ollut lihavuuden arvostaminen (Harjunen & Kyrölä 2007a, 22). Kirjassa Katnissin ajatuksista käy ilmi tämän suhtautuminen myös painoan kohtaan. Katnissin mieliala laskee, kun hän näkee muut tribuutit, jotka ovat isompikokoisia kuin hän itse. Kateus näitä muita kohtaan ei liity kuitenkaan ulkonäöllisiin seikkoihin vaan hyvinvointiin. ”Minä [Katniss] ahnehdin - - en ole koskaan saanut sellaista ruokaa, niin hyvää ja niin paljon, ja minun todennäköisesti kannattaa lihoa muutama kilo ennen peliä” (NP 2008, 45). Vähäinen paino nähdään kirjassa negatiivisena asiana, mikä ei kuitenkaan ilmene elokuvasta, sillä ruoan tuomia ajatuksia ei ilmennetä. Elokuva ei pystykään näyttämään katsojalle suoraan, mitä henkilöahmon päässä liikkuu ja tavallisempaa onkin, että katsoja päättelee henkilöiden toiminnan perusteella mitä heillä on mielessään, kun taas kirjallisuudessa kertoja antaa lukijalle suoraa informaatiota ja näin väylän sukeltaa henkilöahmon päähän sisään (Bacon 2000, 28, 173; Seger 1992, 20). Elokuvassa joudutaan kuvata tapahtumia ulkopuolelta ja katsoja toimii sivustaseuraajana toisin kuin lukiessa, jolloin lukija on tarinan sisällä.

Nyky-yhteiskunnassa kirjoissa myy nimenomaan juoni, jonka kautta lukija pääsee tarinaan sisälle, mutta elokuvissa puolestaan visuaalinen toteutus, ulkoinen esittäminen. Kuka haluaisi lukea tylsän kirjan? Mutta kukapa ei haluaisi katsoa elokuvaa, jossa on hyvännäköisiä näyttelijöitä, vaikka se ei juonellisesti olisi kummoinen? Nyky-yhteiskunnan ruumisnormit ja kauneusihanteet vaikuttavat elokuva visuaalisuuteen suuresti, josta päästään kierteeseen, missä elokuvista saadut ruumiin representaatiot vahvistavat kulttuurisia malleja ulkonäön suhteen. Näin lukemisella voidaan nähdä olevan positiivisempi vaikutus nuoren omaan minäkuvaansa suhtautumisessa, sillä ulkonäköpaineita ei synny.

3.2 Muita varten kaunistautuminen

”Tänään Madgella on nukkavierun koulupuvun sijasta kallis valkoinen mekko, ja hiukset on sidottu ylös vaaleanpunaisella nauhalla. Elonkorjuutavaatteet. - - ’No, parasta laittautua kunnolla siltä varalta, että joutuu lähtemään Capitoliin, eikö?’” (NP 2008, 16–17.)

Teoksessa kulttuurisia malleja tutkiessani esille nousi teemana muita varten kaunistautuminen. Miksi ja miten muita varten kaunistaudutaan ja näin esitetään jotakin muuta mitä on? Vai esitetäänkö? Nyky-yhteiskunnan kulttuuriset kauneusihanteet pakottavat nuoria

muokkautumaan yleisten ruumisnormien mukaisesti. Muille halutaan näyttää itsestään se paras puoli, johon myös sosiaalinen media on antanut loputtomat mahdollisuudet. Eri kanavien kautta voidaan olla osa yhteisöjä kotoa käsin, ja mahdollisuus muokata kuvaa kuvien ottamisen jälkeen on rajaton. Miksi samaan muottiin halutaan muiden kanssa mahtua?

Ensimmäinen laittautumiskohtaus on melkein heti kirjan ja elokuvan alussa, kun Katniss ja tämän pikkusisko Prim valmistautuvat elonkorjuuseen, jossa valitaan osallistujat Nälkäpeliin. Elonkorjuuta varten on pystytetty lava Vyöhykkeen 12 keskelle, jossa valinta tapahtuu. Tapahtuma kuvataan suorana lähetyksenä suurille valkokankaille ja myöhemmin sen voi nähdä uusintana myös muilla Vyöhykkeillä. Lapset pestään ja puetaan sievästi, sillä kuka tahansa saattaa joutua tribuutiksi ja näin ollen kameroiden eteen. Toisaalta Vyöhykkeen 12 kaltaisella köyhällä vyöhykkeellä luodaan kulissi, jolloin muille Vyöhykkeille kaunistellaan sen todellisia oloja. Katniss kuuraa itsensä puhtaaksi ja pesee hiuksensa sekä kirjassa että elokuvassa, ja molemmat siskoksista pukevät sievät mekot ylleen. Tyttöjen äiti palmikoi Katnissin hiukset nutturaksi päälaelle. Dialogissa on kuitenkin pieniä sävyeroja:

”Olet kaunis’, Prim sanoo hiljaa. ’En tippaakaan itseni näköinen’, minä vastaan.” (NP 2008, 19.)

Äiti: ”Nyt sinäkin olet kaunis.”

Prim: ”Näyttäisinpä sinulta.”

Katniss: ”Olisinpa minä yhtä nätti kuin sinä.” (THG 2012, 9:05.)

Kirjassa Katniss ei sinällään kiistä kauneutta, mutta ilmaisee, ettei kauniina näytä itseltään, mikä viittaisi myös oman identiteetin menettämiseen. Elokuvassa puolestaan myös siskosten äiti ottaa pienesti osaa keskusteluun, ja tämän kommentti todentaa jo alkujaan, että Katniss on vasta peseytyneenä ja pukeutuneena kaunis, kuten sievästi pukeutunut siskonsa Prim. Lisäksi elokuvassa käydään siskosten kesken lyhyt sananvaihto, joka tuo mieleen yleisesti nuorten tyttöjen ja miksei myös vanhempien sanaharkat siitä, kuka on kaunein: ”Vitsi sä oot nätti”, ”No en oo, sä oot nätti”.

”Nälkäpeli ei ole kauneuskilpailu, mutta parhaannäköiset tribuutit tuntuvat aina saavan eniten sponsoreita” (NP 2008, 56). Kirjassa Katniss toteaa, että ulkonäöllä on suurestikin merkitystä siinä, pitävätkö ja sitä myöten sponsorivatko katsojat kilpailijoita. Ulkonäöllä on näin ollen väliä menestyksen suhteen. Kilpailijoiden tulee siis laittautua muita varten, jos mielivät pärjätä myös pelissä. Ennen stailaajan luo pääsemistä Katnissin valmisteluryhmä valmistelee tämän Uudistumiskeskuksessa. Uudistumiskeskus voisi viitata jonkinlaiseen uudesti syntymiseen, jossa muun muassa Katnissin iho kuoritaan, ihokarvat

revitään pois ja kynnet sekä kulmat muotoillaan. ”Viimeiset ihokarvat nykäistään kivuliaasti pois.” (NP 2008, 60). Tässä esille tuodaan kauneuden edestä kärsiminen, joka myös elokuvan vastaavasta kohtauksesta näkyy Katnissin kivuliaissa ilmeissä.

”Loistavaa! Näytät jo melkein ihmiseltä!’ Flavius sanoo, ja kaikki nauravat. Pakottaudun hymyilemään kiitollisuuden merkiksi. ’Kiitos’, sanon herttaisesti. ’Vyöhykkeellä 12 ei juurikaan maksa vaivaa kaunistautua.’” (NP 2008, 61.)

Sitaatista ilmenee se, että vasta laittautumisen jälkeen ihmisen koetaan näyttävän ihmiseltä, ja ettei Vyöhykkeellä 12 ole niin sanotusti ihmisiä, joita omalla laittautumisellaan tulisi miellyttää, mikä ilmenee myös aiemmin viittaamastani valmistautumisesta Elonkorjuuseen. Miksi siis pieni osa yhteisöstä määrittelee sen, mikä on kaunista ja mikä ei?

”Ja perillä kaupungissa stailaaja sanelee, miltä minun pitää näyttää. Toivottavasti saan stailaajan, jonka mielestä alastomuus ei ole muodin viimeinen sana.” (NP 2008, 54.) Stailaajan tehtävänä on siis valmistella kilpailijat näyttämään hyvältä, kun heidät esitellään kansalle ja mahdollisille sponsoreille. Katkelmasta käy ilmi, että alastomuutta ja niukkavaatteisuutta pidetään yleisesti ihanteellisena, vaikka Katniss itse onkin eri mieltä. ”Noin rohkeaa ei pidä pukea typerästi, eihän”, Cinna eli Katnissin stailaaja sanoo elokuvassa. Stailaaja antaa elokuvassa ymmärtää, ettei hänenkään makuunsa välttämättä ole alastomuus. Kuitenkin elokuvassa (2012, 33:48) Katnissin esittelyasu on vartalonmyötäinen mustan lateksin ja nahkan yhdistelmä, jossa vyötärö on kiristetty niin, että se imartele Katnissin naisellisia muotoja, kapeaa vyötäröä, rintaa ja lantiota. Asu sinänsä ei ole alaston, muttei kuitenkaan piilotele Katnissin muotoja.

Anttonen (2000, 338) sanoo nimenomaan rintojen olevan tärkeä osa naisen identiteettiä, mikä kyseisen puvun myötä on elokuvassa nostettu esille. Kirjassa samaista asua on kuvattu seuraavasti: ”Koruton musta vartalosukka peittää minut kaulasta nilkkoihin. Kiiltävät nahkasaappaat ulottuvat polviin. Asun juju on hulmuavassa viitassa, joka on ommeltu oransseista, keltaisista ja punaisista kaitaleista, ja kokonaisuuteen kuuluu samantyylinen päähine.” (NP 2008, 65.) Vaatteiden visuaalisella toteutuksella voidaan näin luoda myös illuusio henkisistä ominaisuuksista kuten voimasta. Elokuvassa Katnissin vaatteet olivat yleisesti löysiä silloin, kun hän ei esiintynyt yleisön edessä, mutta esiintymistilanteissa kuten edellä mainitussa avajaisseremoniassa, hänellä oli puolestaan hyvinkin vartalonmyötäisiä, vartalon muotoja mukailevia vaatteita.

Elokuvassa Katniss on esitetty vahvaksi kissanaiseksi, mikä ei mielestäni kirjan kuvauksesta tule mieleeni. Myös nyky-yhteiskunnassa ulkokuoren esille asettelulla voidaan

vaikuttaa muiden ihmisten mielikuviin henkilön fyysisistä ja psyykkisistä ominaisuuksista, joita tämä ei välttämättä omaa. Katnissin valmistautuessa Caesarin haastatteluun tämä ajattelee Cinnan olevan hänen viimeinen toivonsa. ”Ehkä hän onnistuu laittamaan minut niin suurenmoisen kauniiksi, ettei ketään kiinnosta, mitä suustani pääsee” (NP 2008, 112). Katniss siis kokee, että kauneudella ja ulkokuoren muutoksella voi hämätä sitä, mitä sisältä ja sanomisiltaan on. Voiko kauneudella korvata tyhmyyden?

”Minulla ei ole juuri nimeksikään meikkiä, vain hiukan korostusta siellä täällä. Tukka on harjattu ylös kasvoilta ja riippuu letillä selässä niin kuin tavallisesti. ’Haluan, että yleisö tunnistaa teidät areenalla’, Cinna sanoo uneksivasti.” (NP 2008, 65.)

Sitaatista ilmenee, että vahvan meikin ja hiusten muotoilun koetaan vievän ihmisen tunnistettavuus. Oma itsemme piilotetaan meikin alle ja päälle vedetään tällöin jotakin muuta kuin mitä olemme. Elokuvassa vastaavassa kohtauksessa Katnissilla on tosiaan vain hieman meikkiä, mutta tekoriipset ja lettikampaus erilainen kuin mitä tämä tavallisesti käyttää. Katniss esitetään nykypäivän kauneusihanteisiin nähden mahdollisimman luonnollisena. Tämä saattaa aiheuttaa nuorille kuitenkin ulkonäköpaineita, sillä kirjan kuvauksia meikistä ei ole tuotu elokuvaan suoraan julki vaan katsoja joutuu itse päättämään omien taustojensa ja tietonsa puitteissa, kuinka paljon meikkiä todellisuudessa ”luonnonkauniilla” näyttelijällä on. Myös kirjassa (NP 2008, 318) Katnissin muodon muutosta haastatteluun meikin ja hiusten laitolla kuvataan, mutta elokuvassa laittautumista ei näytetä vaan kuvassa siirrytään suoraan tällättyyn Katnissiin. Meikkauskohtauksien huomiotta jättäminen antaa elokuvassa vaikutelman siitä, että Katniss on luonnostaan kaunis ja hehkeä, ilman sen suurempaa työtä taustalla.

Voitettuaan Nälkäpelin Katniss taas siistitään ennen haastattelua ja voittajan esittelyä yleisölle. Katniss on jonkinlaisessa koomassa, jolloin tämän Nälkäpelistä tulleet taisteluarvet parannetaan. ”’Voi, sinut onkin jo hoidettu viimeistä piirtoa myöten’, Flavius sanoo kateellisena. ’Ihosi on täysin virheetön.’” (NP 2008, 317.) Katnissin valmisteluryhmän jäsenen kommentista huomaa, että yleisenä ihanteena on ihon tasaisuus ja virheettömyys, jota nyky-yhteiskunnassakin pidetään arvossa. Ihon tasaisuus ja virheettömyys liitetään nuoruuteen ja nuoruutta tunnutaan myyvän purkissa ryppyrasvojen ja meikkivoiteiden myötä.

”’Onko siitä tuliteemasta luovuttu nyt kokonaan?’ minä kysyn. ’Niin, sanopa sinä’, Cinna vastaa ja sujauttaa puvun pääni yli. Huomaan ensimmäiseksi rintatoppaukset, jotka korvaavat nälänkuihduttamat muotoni. Koskettelen poveani kulmat kurtussa. ’Tiedän’, Cinna sanoo, ennen kuin ehdin kommentoida. ’Pelinjärjestäjät halusivat tehdä sinulle kauneusleikkauksen. Haymitch joutui siitä kovaan riitaan heidän kanssaan. Tämä on nyt kompromissi.’” (NP 2008, 318.)

Kirjassa tuodaan parissakin kohtaan esille kauneusleikkaukset ja yleisesti yleisinä pidetyt kauneusihanteet toisin kuin elokuvassa, jossa niitä ei selitetä. Kuten aiemmin mainitsin, kirjassa (NP 2008, 116) sanotaan suoraan, kuinka Capitolissa ihanteena on nuorekkuus ja sen myötä tukeudutaan äärimmäisiin keinoihin, kuten kauneusleikkauksiin saavuttaakseen sen. Verraten tätä nyky-yhteiskuntaan, erottavatko nuoret sitä, milloin jotakuta on meikin, leikkauksen tai kuvanmuokkausten kautta käsitelty? Tämä voi tuoda nuorelle ulkonäköpaineita sen puolesta, että elokuvassa näyttelijät ovat hoikkia, vaikka he eivät luonnostaan olisi. Elokuvassa Katnissilla on haastattelussa keltainen mekko tyllihelmalla, eikä helma lähde heti toppauksen alta niin kuin kirjassa, vaan vyötäröä on korostettu. Tämä laihuuden illuusio voi luoda myös ulkonäköpaineita, joita ei kirjassa ole.

”Sanon meneväni vaihtamaan vaatteita ja puen päälleni tavallisen paidan ja housut. Pesen meikit hitaasti ja perusteellisesti kasvoistani, letitän tukkani ja alan muuttua omaksi itsekseni. Katniss Everdeeniksi. Tytöksi, joka asuu Saumassa. Käy metsällä. Tekee kauppoja mustassa pörssissä. Tuijotan peiliin ja yritän palauttaa mieleeni, kuka minä olen ja kuka en.” (NP 2008, 332.)

Sitaatissa tuodaan esille Katnissin itse kokema identiteettinsä ja siitä voi huomata ulkonäön vaikutuksen siihen, kuka on. Katnissin ajatuksissaan, meikki ei ole osa häntä, mutta yleisön edessä oleminen, laittautuminen ja toisaalta yleisen roolin vetäminen sponsoreille ovat kadottaneet hänet. Elokuvassa tätä identiteettityötä ei tuoda esille missään vaiheessa. Aiemmassa Uudistumiskeskus-kohtauksessa kirjan mukaan ainoastaan Katnissin äidin tekemä lettinuttura jätetään tavallaan muistoksi koti-Vyöhykkeeltään, kun taas elokuvassa myös hiukset avataan, pestään ja jopa leikataan, jolloin mitään ulkoista identiteetin tekijöitä ei jätetä ennalleen.

4 PÄÄTÄNTÖ

Tässä kandidaatintutkielmassani olen pyrkinyt vastaamaan siihen, kuinka nyky-yhteiskunnan kulttuuriset mallit ja ruuminormit heijastuvat Suzanne Collinsin (2008) nuortenromaanissa *Nälkäpeli* sekä siitä filmatisoidussa elokuvassa *The hunger games* (2012). Analyysissäni esittämieni tulkintojen pohjalta olen tarkastellut erityisesti lukijan ja kirjan vuoropuhelun tukea nuoren identiteettityössä. Olen pyrkinyt tuomaan esille lukemisen merkityksen myös elokuvan katsomisen jälkeen.

Kirjassa *Katniss* on kuvattu pienikokoiseksi ja nälkiintyneeksi, kun taas elokuvassa terveeksi ja hyväkuntoiseksi nuoreksi naiseksi. Elokuvassa ruumiinrepresentaatio ei ole siis niin ulkonäköpaineita luova verrattuna kuvauksiin kirjassa. Toisaalta tulee huomioda, että kirjassa asioiden ja *Katnissin* ajatusten selittäminen avaa esimerkiksi kulttuurisista malleista, vaikka kirjan ruumiinrepresentaation puolesta kirja loisi enemmän ulkonäköpaineita.

Kirjassa ruokaa kuvaillaan ja *Katnissin* ajatuksia syömisestä käsitellään paljon myös kirjan yhteiskunnallisen näkökulman puitteissa. Elokuvassa ruoka ja ruokailu toimivat lähinnä sivuosassa, rekvisiittana. Kirjassa sekä elokuvassa kuvatut kulttuuriset mallit ulkonäön suhteen ovat verrattavissa nyky-yhteiskunnan kauneusihanteisiin. Capitolissa ryppyjä ei halua kukaan eikä iso maha ole menestyksen merkki (NP 2008, 116). Kirjassa kuitenkin *Katniss* ottaa kantaa ja kyseenalaistaa Capitolissa esiintyviä ruumis- ja ulkonäkönormeja. Kirjan voitaisiin sanoa ottavan sivumennen kantaa nyky-yhteiskunnan vääristyneisiin kauneusihanteisiin myös sen puitteissa, että *Katniss* kokee julkisen imagon luomisen, muita varten kaunistautumisen vieraana, identiteettiinsä kuulumattomana.

Kirjan yleisessä keskustelussa oli hyvin tarkasti kuvailtu kaunistautumisia, asuja ja yleisiä kauneusihanteita. Verrattuna elokuvaan, tuntui, että kirja saattaisi luoda jopa enemmän ulkonäköpaineita kuin olettamani elokuva. Kuitenkin tarkat kuvailut olivat osiltaan pohtivia ja niitä avattiin, jolloin merkitys pelkkänä ulkonäköpaineiden muotoutumisena muuttuikin lukijan ja kirjan dialogiin identiteettityöstä ja siitä, mitä asioita itse arvostaa, mitkä ovat suoraan verrattavissa tämän päivän kauneusihanteisiin ja niin edelleen. Elokuvan visuaalisuus toi vain yhden näkökulman, josta puuttui keskustelu minäkuvasta itsensä kanssa.

Hypoteesinani oli, että lukeminen ei luo ulkonäköpaineita siinä, missä elokuvan valmiiksi tuotetut visualisoinnit ja ruumiinrepresentaatiot tuovat. Hypoteesini osui oikeaan, muttei siinä mielessä, kun olin sen ajatellut nimenomaan ruumiinrepresentaatioiden kautta. Itse asiassa elokuvan ruumiinrepresentaatiot eivät olleet pahimmasta päästä luodakseen

ulkonäköpaineita, sillä elokuvan ilmestyessä Katnissin näyttelijävalinta Jennifer Lawrence nousi uutisotsikoihin ”liian lihavana” (Iltalehti 2012; McCormack 2012). Elokuvan Katnissin ruumiinrepresentaationa on terve nuori nainen, joka mahdollisesti luo ulkonäköpaineita nyky-yhteiskunnassa hyväkuntoisuuden puitteissa. Kirjan lukeminen elokuvan katsomisen jälkeen voi kuitenkin poistaa elokuvasta mahdollisesti syntyneitä ulkonäköpaineita. Ulkonäköpaineiden rikkoutuminen perustuu kirjan ja elokuvan eri esitysmuotoihin. Kirjassa päähenkilö Katnissin ajatukset on kirjoitettu selvemmin auki ja näin tehdään selvästi ilmi se, ettei samaistumisenkohde Katnissin mielestä Capitolin hoikkuusnormi ja muut ulkonäölle tehtävä muutokset ole normaalia. Elokuvassa katsojalle ei ilmaista sitä, että Capitolin asukkaat olisivat jotenkin epänormaaleja leikeltyinä ja laittautuneina vaan sen ymmärtäminen jätetään katsojan vastuulle.

Lukeminen toimii nuorelle apuna mielen inventaariossa ja näin tukee tämän identiteetin kehittymistä. Tutkielmassani näkyy, että nuori voi keskustella kirjan kanssa nyky-yhteiskuntaan liittyvistä ruumisnormeista ja siitä, kuinka normaaleja ne ovat. ”Lukiessaan lukija lukee itseään, lukulamppunaan kirjallinen teksti” (Alanko-Kahiluoto 2008, 214).

Etäisenä hypoteesinani ja tutkielmani tavoitteena oli löytää hyötyjä lukea ja sitä myöten tukea lukemisen merkitykselle. Tutkielmani osoittaa, että lukijan ja kirjan vuoropuhelulla on vaikutusvaltaa muokkaamaan jo visuaalisesti nähtyjä esityksiä. Baconin (2000, 173) mukaan elokuvan seuraaminen on usein samantapaista kuin seurattessamme kanssaihmiesten tekemisiä todellisessa elämässä, jolloin yritämme tehdä päätelmiä heidän sisäisiä ajatuksistaan ulkoisen käyttäytymisen perusteella. Näin ollen elokuvan kerronnan voidaan ajatella antavan katsojalleen suurempia tulkinnallisia haasteita kuin kirjallisuus (Bacon 2000, 173), mikä tukee ajatustani siitä, että katsojalle jää suurempi vastuu tulkittaessa elokuvan kautta sitä, milloin luonnollinen kauneus ei ole luonnollista.

Uutena tietona itselleni oli se, ettei nykypäivän nuortenromaanin filmatisoidulla adaptaatiolla luoda niin vahvasti ulkonäköpaineita kuin olin kuvitellut. Hutcheon (2006, 10) nostaa esille adaptaatioon liittyvän ongelman sovittajan ja alkuperäisteoksen lukijan näkemyksistä adaptaatiosta ja siitä, miten sovittaja voi olla täysin uskollinen lukijoille, kun kaikkia ei voi miellyttää. Kirja niin sanotusti miellyttää kaikkia, sillä jokainen voi värittää sen omassa mielessään, toisin kuin sen uudelleen tuottaminen elokuvaksi. *The Hunger Gamesin* (2012) sovittaja on selkeästi ottanut näyttelijävalinnallaan kantaa ulkonäköpaineita luovaan henkilöhaahmoon, jonka ajatuksia koostaan ei elokuvassa olisi voitu ilmaista selkeästi. Pohdin vain sitä, millaisen kuvan adaptaatio olisi antanut, jos sovittaja olisi nostanut esille kulttuurisen

hoikkuusnormin, jolloin elokuvassa ei olisi voitu avata ulkonäöllisiä seikkoja vaan ne olisivat vain lisänneet mahdollisia ulkonäköpaineiden syntyä.

Kirjan avulla tämänhetkisen yhteiskuntamme luonnollistettu hoikan ruumisnormin tilalle ei välttämättä anneta toisenlaisia ruumiillisuuden esityksiä, mutta kokemusta ruumiillisuudesta voidaan avata, mikä Karkulehdon ja Leppihalmeen (2003, 9) mukaan on oivallinen strategia. Iserin (1978) mukaan kirjallisuudella onkin yhteiskunnassa tärkeä tehtävä esittäessään lukijalle muun muassa sosiaalista tai kulttuurista ongelmaa koskeva kysymys (Alanko-Kahiluoto 2008, 223). Kirjallinen teos siis kohdistaa aikansa lukijan etsimään vastauksia näihin kysymyksiin, ja se saa lukijan myös mahdollisesti pohtimaan ennen itsestään selvinä ajattelemiaan arvoja ja normeja (Alanko-Kahiluoto 2008, 223).

Tutkielmassani tulee kriittiseen tarkasteluun se, että itse tarkastellessani teosta ja etsiessäni vastauksia omalle näkökulmalleni, voivat omat taustani vaikuttaa tulkintaan. Lisäksi tietystä näkökulmasta tarkasteltuna olen toki kiinnittänyt huomioita sellaisiin seikkoihin, joita en muuten olisi huomannut. Esimerkiksi kirjan lähiluvussa vallitsevaksi teemaksi tuntui nousevan myös ulkonäkö ja muita varten kaunistautuminen, joita en ollut tullut ajatelleeksi lukiessani kirjan ensimmäisen kerran sen ilmestyttyä. Myös huomioitavaa on se, että tarkastelin suomen kielistä käännöstä enkä alkuperäisteosta, alkuperäiskieli ei ole välttämättä päässyt oikeuksiinsa, sillä kääntäjä on saanut vapauden tulkita ja suomentaa alkuperäistä termistöä eikä ole välttämättä ilmaissut teosta siten kuin kirjailija on sen tarkoittanut.

Tätä tutkielmaa olisi voinut laajentaa tarkastelemalla trilogian kaikkia osia ja ottamaan myös huomioon poikien ruumiinrepresentaation laajemmin kuin vain vertailukohteena tytön ruumiinrepresentaatiolle. Lisäksi aineistoksi olisi voitu hankkia nuorten omia ajatuksia siitä, mistä ulkonäköpaineet syntyvät esimerkiksi kysely-, haastattelu- tai kertomustutkimuksella. Nuorilta olisi voinut myös saada ajankohtaista tietoa siitä, mikä on modernin medialisoituneen maailman osallisuus itsetuntoa koskeviin kysymyksiin.

Tutkielmani oletuksena oli, että nuoret lukevat kirjan elokuvan katsomisen jälkeen, mutta olisikin relevanttia tutkia, kuinka usein nuoret todellisuudessa tarttuvat kirjaan katsottuaan elokuvan. Kuinka nuoret saadaan innostumaan elokuvan jälkeen kirjan lukemisesta, kun juoni on jo entuudestaan tuttu? Onko elokuvasta jätetty mahdollisesti juonen käänteitä ja asioiden avaamista pois sen verran, että nuori haluaa tietää lisää kirjan kautta? Kirjojen sovittaminen nuorille on tärkeää, sillä viihdyttävä elokuva saattaa antaa heille makua sen kirjan lukemisesta, johon elokuva perustuu ja näin toimia polttoaineena motivoimaan nuoria lukemaan (Hutcheon 2006, 118). Jatkotutkimuksena tätä voisi jalostaa myös tutkimaan, miten elokuvat toimivat väylänä ja osana lukuinnon kasvattamisesta.

LÄHTEET

Alanko-Kahiluoto, Outi (2008). Lukijasta lukemiseen, tulkinnasta elämykseen: lukijan käsite kirjallisuudentutkimuksessa. Teoksessa Alanko-Kahiluoto, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.), *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä* (s. 206–239). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Anttonen, Anneli (2000). Iris Marion Youngin ajatuksia feminismistä, eron politiikasta ja ruumiillisuudesta. Teoksessa Anneli Anttonen; Kirsti Lempiäinen & Marianne Liljeström, (toim.), *Feministejä – Aikamme ajattelijoita* (s. 319–343). Tampere: Vastapaino.

Aro, Laura (1999). Identiteetti ja perinne. Teoksessa Bo Lönnqvist; Elina Kiuru & Eeva Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot* (s. 177–187). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bacon, Henry (2000). *Audiovisuaalisen kerronnan teoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Collins, Suzanne (2008). *Nälkäpeli*. Helene Bützow (suom.). Helsinki: WSOY.

Collins, Suzanne (2009). *Nälkäpeli – Vihan liekit*. Helene Bützow (suom.). Helsinki: WSOY.

D’Andrade, Roy (1987). A Folk Model of the Mind. Teoksessa Dorothy Holland & Naomi Quinn (toim.), *Cultural Models in Language & Thought* (s. 112–148). USA: Cambridge University Press.

Fornäs, Johan (1998). *Kulttuuriteoria*. Mikko Lehtonen; Kaarina Hazard; Virpi Blom & Juha Herkman (suom. & toim.). Tampere: Vastapaino. Alkuperäisjulkaisu 1995.

Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Mikko Lehtonen & Juha Herkman (suom. & toim.). Tampere: Vastapaino.

Harjunen, Hannele (2007). Lihavuus välitilana. Teoksessa Hannele Harjunen & Katariina Kyrölä (toim.), *Koolla on väliä!* (s. 205–227). Helsinki: Like.

Harjunen, Hannele & Kyrölä, Katariina (2007a). Johdanto. Teoksessa Hannele Harjunen & Katariina Kyrölä (toim.), *Koolla on väliä!* (s. 9–46). Helsinki: Like.

Harjunen, Hannele & Kyrölä, Katariina (2007b). Sanoilla on väliä! Teoksessa Hannele Harjunen & Katariina Kyrölä (toim.), *Koolla on väliä!* (s. 297–313). Helsinki: Like.

Hukkila, Kristiina & Nisula, Tapio (1991). Seksuaalisuus kulttuurina: Tytöt ja seksuaalinen tieto. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.), *Törmäävät tulkinnat nuorista ja nuoruudesta* (s. 215–224). Helsinki: Gaudeamus.

Hutcheon, Linda (2006). *A Theory of Adaptation*. New York, NY: Taylor & Francis Group.

Iltalehti (29.03.2012). Nälkäpeli-kaunotar arvostellaan rankasti: ”Liian lihava!”. Haettu 31.4.2018 osoitteesta http://www.iltalehti.fi/kauneus/2012032915386878_ka.shtml

Jacobson, Nina; Kilik, Jon (tuottajat) & Ross, Gary (ohjaaja). (2012). *The Hunger Games* [elokuva]. USA: Lionsgate.

Jokinen, Eeva (1991). Sukupuolitettu nuoruus. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.), *Törmäävät tulkinnat nuorista ja nuoruudesta* (s. 161–168). Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Kimmo (1989). Skeittaus, break ja muuttuva ruumiinkulttuuri. Teoksessa Kimmo Suomi; Kimmo Jokinen & Arto Tiihonen (toim.), *Hölkääjiä, sählääjiä, skeittaajia* (s. 102–148). Helsinki: Opiskelijoiden Liikuntaliitto.

Karkulehto, Sanna & Ilmari Leppihalme (2003). *Ruumiillisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kyrölä, Katariina (2007). Valtaiset muodonmuutokset. Teoksessa Hannele Harjunen & Katariina Kyrölä (toim.), *Koolla on väliä!* (s. 161–197). Helsinki: Like.

McCormack, Kirsty (5.4.2012). 'This is hilarious': Jennifer Lawrence laughs off claims that she was too fat to play Katniss in The Hunger Games. *Dailymail*. Haettu 2.5.2018 osoitteesta <http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-2125659/Jennifer-Lawrence-laughs-claims-fat-play-Katniss-The-Hunger-Games.html>

Nikunen, Kaarina (2008). Televisiofanisuus – Verkon varassa? Teoksessa Kaarina Nikunen (toim.), *Fanikirja – tutkimuksia nykykulttuurin fani-ilmiöistä* (s. 184–199). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2006). *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.

Oinas, Elina (1998). Medicalization by whom? Accounts of Menstruation Conveyed by Young Women and Medical Experts in Medical Advisory columns. *Sociology of Health and Illness*, 20(1), 52–70.

Oinas, Elina (2011). Tyttö tutkimuksen näkökulmia ruumiillisuuteen. Teoksessa Karoliina Ojanen, Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.), *Entäs tytöt – johdatus tyttö tutkimukseen* (s. 305–342). Jyväskylä: Vastapaino.

Pajala, Outi (2007). ”Mielessä häämötti punainen mekko”. Teoksessa Hannele Harjunen & Katariina Kyrölä (toim.), *Koolla on väliä!* (s. 83–106). Helsinki: Like.

Puolimatka, Tapio (2004). *Kasvatus, arvot ja tunteet*. Vantaa: Tammi.

Seeger, Linda (1992). *The Art of Adaptation: Turning Fact and Fiction into Film*. New York, NY: An Owl Book.

Steel, Tytti (2005). Kirjava satama – elokuvat kansantieteen lähteenä. Teoksessa Pia Korkiakangas; Pia Olsson & Helena Ruotsala (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin* (s. 233–245). Helsinki: Ethnos.

Vuorinen, Risto (1997). *Minän synty ja kehitys*. Porvoo: WSOY.

Österlund, Mia (2011). Kaunokirjallisuuden tyttölaboratoria. Teoksessa Karoliina Ojanen, Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.), *Entäs tytöt – johdatus tyttö tutkimukseen* (s. 213–248). Jyväskylä: Vastapaino.